

Dit zijn onze favoriete Duitstalige boeken

Dag van de Duitse taal

Boeken - 14 september 2020 - Auteur: Redactie Duitslandweb

Het leren van Duits, het lezen van een roman, beide stellen ze je in staat de werkelijkheid vanuit een (net iets) ander perspectief te bekijken, [betoogt](#) schrijfster Karolien Berkvens. Ter inspiratie hebben we de medewerkers van het Duitsland Instituut Amsterdam naar hun favoriete Duitse boek gevraagd, ter ere van de Dag van de Duitse taal.

'Generation Golf' - Florian Illies
(Frankfurt am Main 2001)

Tip van [Synke Hotje](#), medewerker Onderwijs/Duitse taal en Cultuur

Mijn keuze is geen literair hoogstandje, maar een doeltreffende beschrijving van opgroeien in de jaren tachtig in West-Duitsland. De stijl is net zo simplistisch als het tijdperk: *"Es ging allen gut, man hatte kaum noch Angst, und wenn man den Fernseher anmachte, sah man immer Helmut Kohl"*. Behalve op zaterdagavond, dan was het tijd voor 'Wetten, dass ...?' met Frank Elstner. De uitzending markeerde dan meteen ook het hoogtepunt van het weekend, waarop een verschrikkelijke zondag volgde waarop niets, maar dan ook helemaal niets te beleven viel.

Met alle oppervlakkigheid, het conservatisme en merkfetisjisme - Benetton, Swatch en Scout-Ranzen - en de ideologieloosheid die Illies in die periode ziet, een trieste aangelegenheid. Maar voor de lezer die tussen 1965 en 1975 in Duitsland is geboren ook herkenning en een beetje troost - het was daadwerkelijk zo kleurloos, niet alleen in mijn perceptie! En je hebt van die mooie zinnen als: *"Akustisch waren wir unglaublich genügsam."*

En waarom 'generatie Golf'? De Volkswagen Golf was volgens Illies naast Playmobil en Ikea het derde basisproduct van die generatie. [Lees meer over Florian Illies](#)

'Wartesaal-trilogie' - Lion Feuchtwanger
(verschenen in de jaren dertig in Berlijn en Amsterdam, in 2008 in Berlijn)

Tip van [Mario Daniels](#), DAAD Fachlektor

Lion Feuchtwanger was een meester van de historische roman. In de jaren dertig gebruikte hij zijn virtuoze instrumentarium van de historische beschrijving om zijn eigen tijd te portretteren. Zijn 'Wartesaal'-trilogie, ontstaan tussen 1930 en 1940, geeft een scherpzinnig beeld van de opkomst en vestiging van de nazi-dictatuur. De drie romans - 'Erfolg', 'Die Geschwister Oppermann' en 'Exil' - volgen zowel nazi-aanhangers als slachtoffers van het nationaal-socialisme op hun grillige wegen, van de eindfase van de Republiek van Weimar tot en met het begin van de Tweede Wereldoorlog. Als Duitse jood, vluchteling en linkse denker maakt Feuchtwanger steeds duidelijk waar hij staat, maar zijn 'Wartesaal'-romans zijn nooit zwart-wit.

Zijn personages - behalve daders en slachtoffers ook toeschouwers, profiteurs en collaborateurs - zijn levendig en genuanceerd, tegenstrijdig en gedreven door complexe emotionele impulsen. Vrijwel niemand kan zoals Feuchtwanger mensen met twee, drie zinnen tot leven wekken en tegelijkertijd maatschappij-politiek de diepte ingaan. De 'Wartesaal'-trilogie bereikt zo de kwadratuur van de cirkel: het is een geweldige esthetische ervaring die de lezers zo diep meetrekt, dat het moeilijk is de romans weg te leggen. En tegelijkertijd is de trilogie uiterst opwindende geschiedschrijving die met haar grote intellectuele en emotionele kracht dwingt tot nadenken over het nationaal-socialisme.

'Die Entdeckung der Currywurst' - Uwe Timm
(Keulen 1993)

Tip van [Marieke Hökberg](#), medewerker Communicatie Duitslanddesk en Voortgezet onderwijs

Wist je dat Lena Brücker uit Hamburg in de jaren veertig bij toeval de *Currywurst* heeft ontdekt? In deze korte novelle van Uwe Timm krijgen we het hele verhaal te horen. Er spelen nogal wat verschillende mensen en dingen een rol bij het ontstaan van de beroemde worst: *"ein Bootsmann der Marine, ein silbernes Reiterabzeichen, dreihundert Fehfelle, vierundzwanzig Festmeter Holz, eine whiskytrinkende Wurstfabrikantin..."*. De *Currywurst* zelf blijkt uiteindelijk helemaal niet het meest interessante aan het verhaal. Centraal staat hoe Lena in april 1945 de jonge Duitse marinier Hermann mee naar huis neemt, waarna hij bij haar ondergedoken blijft. Hamburg capituleert vrij snel daarop, maar Lena wil Hermann niet kwijt... Hoewel het verhaal zich in een moeilijke periode in de Duitse geschiedenis afspeelt, zit het boek vol humor, een beetje romantiek en vooral pragmatisme. Maar het zet je ook aan tot nadenken, bijvoorbeeld over het verschil tussen oorlog en vrede, tussen goed en slecht. Uwe Timm schrijft niet te

moeilijk dus dit korte boek is perfect voor beginners. Ook leuk: in 2006 is het verhaal verfilmd met Barbara Sukowa en Alexander Khuon in de hoofdrollen.

'Wir Kinder vom Bahnhof Zoo' - Kai Hermann en Horst Rieck
(Hamburg 1978)

Tip van [Eline Hakvoort](#), medewerker Onderwijs

Tijdens het lezen van dit boek had ik regelmatig een brok in m'n keel. De shockerende gebeurtenissen rond de drugsverslaafde Christiane F. worden expliciet beschreven, waardoor het net lijkt alsof je zelf midden in de drugswereld van de jaren zeventig in Berlijn zit. Het verhaal is vermakelijk, dramatisch en ontroerend tegelijk, met daarin een zeer wijze les.

'LIEBEs GeDICHte' - Ulla Hahn
(München 1993)

Tip van [Petra Schulze Göcking](#), medewerker Pers, Communicatie, Conferenties en Evenementen

Zo nu en dan neem ik deze poëziebundel ter hand, blader er doorheen en raak steeds opnieuw geïnspireerd door de speelse, melodieuze woorden, de fijnzinnige en melancholische taal waarmee Ulla Hahn de liefde in al haar facetten beschrijft: de voorpret en nervositeit voor de eerste date, de zevende hemel, de eerste twijfels, het liefdesverdriet, de eenzaamheid. Als pubers op school interpreteerden wij het 'Winterlied' en 'Mein Vater', twee gedichten die mij toen erg raakten en ook in deze bundel te vinden zijn. Het 'Winterlied' ken ik nog steeds (min of meer) uit mijn hoofd:

*Als ich heute von dir ging
fiel der erste Schnee
und es machte sich mein Kopf
einen Reim auf Weh.*

*Denn es war die Kälte nicht
die die Tränen mir
in die Augen trieb es war
vielmehr Ungereimtes.*

*Ach da warst du schon zu weit
als ich nach dir rief
und dich fragte wer die Nacht
in deinen Reimen schlief.*

'Der Zauberberg' - Thomas Mann

(Berlijn 1924)

Tip van [Hanco Jürgens](#), wetenschappelijk medewerker

Sommige boeken moet je vaker herlezen, boeken die bijvoorbeeld ook in je persoonlijke leven een plek hebben gekregen. 'Der Zauberberg' van Thomas Mann uit 1924 is zo'n boek. Een echte *Bildungsroman* waarin de jonge Hans Castorp zich voorbereidt op het volwassen leven. Voordat hij de overstap waagt, gaat hij op bezoek bij zijn neef in het sanatorium in de bergen. Dat bezoek zou drie weken duren, maar loopt uit tot een zevenjarig verblijf waarin elke beweging van Castorps medebewoners wordt geregistreerd. Hij maakt kennis met twee oudere heren die hem willen innemen voor hun persoonlijke idealen. De mannen staan voor de innerlijke twijfel die Thomas Mann zelf had in de roerige overgang van het Keizerrijk naar de Republiek van Weimar. De jezuïet Nafta staat voor zuiverheid in de leer, platoonse eenvoud, collectivisme en heldere hiërarchieën waarin ieder zijn plaats kent. De Italiaanse vrijmetselaar Settembrini daarentegen probeert Castorp in te wijden in de idealen van de Verlichting. Hij staat voor gelijkheid, individualisme en voor democratie, zoals die na de Eerste Wereldoorlog in Duitsland werd ingevoerd.

Mann zelf omarmde die democratie pas toen hij zijn weerstand ertegen had overwonnen. Hij was een *Vernunftrepublikaner* die met het hoofd de Republiek van Weimar verdedigde, maar die met zijn hart niet loskwam van het Keizerrijk. Dat hij uiteindelijk koos voor de democratie blijkt impliciet als Hans Castorp, na jaren bedlegerig te zijn geweest, plotseling wordt opgeroepen voor militaire dienst. De roman eindigt in de loopgraven van de Eerste Wereldoorlog. Na 1933 verdedigde Mann als geen ander de democratie tegen de giftige verleiding van het nationaalsocialisme. Hoe dat in zijn werk ging is te lezen in zijn volgende grote roman, 'Doktor Faustus', verschenen vlak na de Tweede Wereldoorlog.

'Brüder' - Jackie Thomae

(Berlijn 2019)

Tip van [Roswitha Dickens](#), DAAD-Lektor Duitslanddesk

Eenmaal in dit boek begonnen, kon ik het niet meer wegleggen. Mijn leestempo paste zich automatisch aan het verteltempo van Jackie Thomae aan. Zij beschrijft het leven van twee halfbroers, allebei in de DDR geboren, allebei zonder hun Senegalese vader opgegroeid, maar toch zo verschillend. De broers zijn gevormd door wat het leven hen voor de voeten heeft geworpen: drugssmokkel, verlies, een omscholing tot yogaleraar, een succesvolle carrière, onvruchtbaarheid, burn-out en onbekende kinderen. "*Wie wir zu den Menschen werden, die wir sind*", schrijft Thomae. Ze vertelt niet het verhaal van twee mannen die het slachtoffer

van hun achtergrond zijn, maar weet serieuze, actuele onderwerpen als racisme en de DDR-geschiedenis aan de hand van de hoofdpersonen juist grijpbaar te maken. Het lezen van dit boek was voor mij als een ritje in de achtbaan, een heen en weer tussen grappige, serieuze, komische en aandoenlijke scènes, in ieder geval geen enkel moment saai. Wat mij betreft een aanrader voor moedige lezers met tijd!

'Holzfällen. Eine Erregung' - Thomas Bernhard
(Frankfurt am Main 1984)

Tip van [Ton Nijhuis](#), directeur

Dit boek is een lange monoloog waarin de ik-persoon zittend in een oorfauteuil meer dan 300 pagina's lang zit te brommen en te schelden op de spelers van het bekende Burgtheater, op Wenen, op Oostenrijk, en ook een beetje op de mensheid en de wereld als zodanig. Er gebeurt helemaal niets. Het is een lange zich telkens herhalende brompartij. Dat komt ook in de opmaak van het boek terug: geen hoofdstukken of paragrafen, maar één lange doorlopende tekst. Juist door deze gewilde repetitieve monotonie kom je al lezend in een cadans. In het schelden zit een ritme waar geen rap tegenop kan. Er is niemand die zo intens literair kan tieren en beledigen als Bernhard. Het boek werd een schandaal en uit de handel genomen na een aangifte van een componist die duidelijk herkenbaar was en zich in zijn goede naam aangetast voelde. Dat kwam de verkoopcijfers natuurlijk uiteindelijk alleen maar ten goede. Ik kan niet meer in het Weense Burgtheater zitten zonder dit boek in mijn achterhoofd.

'Narziß und Goldmund' - Hermann Hesse
(Berlijn 1930)

Tip van [Charlotte Broersma](#), instituutsmanager

Waarschijnlijk het bekendste en meest gelezen boek van Hermann Hesse. Ik las het als scholier in de bovenbouw van het gymnasium en dan in een versie waarin Narziß niet geschreven werd als Narziss. De verhaallijn over de vriendschap tussen de twee zeer verschillende hoofdpersonen is meeslepend, kent de nodige tragische ontwikkelingen en de schrijfwijze is er een vol van liefde. De hoofdpersonen zijn tegenpolen, hebben zo hun zwaktes en bezitten ieder waardevolle eigenschappen. De een blijkt geen beter mens dan de ander te zijn. Ze ontdekken wat hun plek is in het klooster, waar ze elkaar leren kennen, en vervolgens in de wereld erbuiten. De lezer wordt geprikkeld om aan de hand van deze ontdekkingstocht meer over de waarde van intellectualiteit, het gevoelsleven, het filosofische én het aardse na te denken en hoe zij complementair aan elkaar uiteindelijk verrijkend zijn.

'Die rechtschaffenen Mörder' - Ingo Schulze

(Berlijn 2020)

Tip van [Anna Seidl](#), docente Duits Universiteit van Amsterdam

Boeken waar ik van houd, kunnen stemmingen vangen. Bij Ingo Schulzes nieuwste roman 'Die rechtschaffenen Mörder' gaat het om een politiek geladen atmosfeer zoals we die tegenwoordig in het oosten van Duitsland kunnen zien. We zitten midden in het '*zeitgenössischen Unbehagen*'. Beschreven wordt een tijd van verandering, waarin de Dresdener antiquair Norbert Paulini moeilijk zijn weg vindt. Van de stille en gerespecteerde '*Bücher- und Kopfmensch*' ontwikkelt hij zich langzamerhand tot revolutionair. Waarom kan iemand die thuis is in de wereld van boeken en van de geest, niet bestand zijn tegen de uitdagingen van een veranderende tijd? Als zijn klanten wegblijven en hij concurrentie krijgt van internet, gaat hij over tot daden en doet mee aan rellen gericht tegen buitenlanders. In het tragische personage van de antiquair zie ik de complexiteit van de Duits-Duitse gevoeligheden, die uit de betoverde ruimtes van een antiquariaat in onze huidige wereld terecht komen en in de literaire wendingen heel verrassend blijven.

'Jozef en zijn broers' - Thomas Mann

(Amsterdam 2014. Duitse versie werd in delen tussen 1933 en 1943 in Berlijn en de VS uitgegeven)

Tip van [Trixie Hölsgens](#), medewerker Onderwijs/Duitse Taal en Cultuur

Goethe zei ooit over het Jozefverhaal uit de bijbel: "*Höchst anmutig ist diese natürliche Erzählung, nur scheint sie zu kurz, und man fühlt sich berufen, sie ins einzelne auszumalen.*"

Aanleiding genoeg voor Thomas Mann om het korte verhaal uit te werken tot een roman van 1300 pagina's. En het is een fantastisch werk geworden met volop voer voor psychologen. De biografie van de Bijbelse Jozef is bij Thomas Mann een troostrijk en wijs verhaal geworden over een leven met omwegen. Over in de put zitten, en er weer uit komen. Over de individuele én maatschappelijke terugval en de daaropvolgende wederopstanding. Over volwassen worden, juist door in de voetsporen van je voorouders te treden. Over worden wie je bent, doordat je langzaam maar zeker ontdekt wat je rol is. Een boek uit de categorie ongelezen meesterwerken. Laat je niet afschrikken door het eerste hoofdstuk. Maar laat je meeslepen door de verhalen die daarop volgen en ontdek tussendoor volop levenswijsheden, zoals alleen Thomas Mann ze kan opschrijven.

Eén van de vele pareltjes:

"Verbeeldingskracht en de vaardigheid om de gevoelens van anderen te raden,

meegevoel dus, is niet alleen een loffelijke eigenschap in zoverre ze de beperkingen van het ik doorbreekt, het is ook een onontbeerlijk middel tot zelfbehoud."

'Tyll' - Daniel Kehlmann
(Hamburg 2017)

Tip van [Marja Verburg](#), redacteur Duitslandweb

In 'Tyll' ontmoet de mythische en ongrijpbare figuur Tijn Uilenspiegel gewone mensen en historische persoonlijkheden in de door religieuze twisten verscheurde Duitse gebieden van de 17e eeuw. Als je niet heel erg thuis bent in die tijd, helpt het als je het niet erg vindt om af en toe een Zweedse koning, een Duits klooster of een obscure Jezuïet te googelen. Of te checken wie er nou wanneer katholiek of protestant was. Veel van wat de personages in het boek doen, hoe ze redeneren en de omstandigheden waarin ze leven staan ver af van onze eigen wereld. Toch weet schrijver Daniel Kehlmann de mensen en hun tijd verrassend dichtbij te brengen.

'Germany - Memories of a Nation' - Neil MacGregor
(Londen 2014. Nederlandse vertaling: 'Duitsland, Biografie van een natie')

Tip van [Benjamin Hirschfeld](#), promovendus

Sinds kort lees ik met veel interesse 'Germany - Memories of a nation', geschreven door de voormalige directeur van het British Museum in London, Neil MacGregor. Het boek is genoemd naar de gelijknamige tentoonstelling uit 2014 en een door de auteur gemaakte BBC-radio-uitzending en beschrijft circa 500 jaar Duitse herinneringscultuur aan de hand van betekenisvolle objecten en nationale, gemeenschappelijke symbolen. Geschreven in begrijpelijke taal, in 5 delen cq 30 hoofdstukken, verbindt MacGregor Duitse cultuur- en ideeëngeschiedenis, het dagelijks leven en de politiek, om de complexe vervlechtingen te verklaren bij het ontstaan van verschillende nationale gedachten en identiteiten door de eeuwen heen. De opvallend onvolledige beschouwing van een paar belangrijke, hoewel ook kritische passages over de Duitse identificatiegeschiedenis, zoals het Duitse kolonialisme en de racisme- en migratiegeschiedenis, belicht misschien ook het gebrekkige discours daarover in de Duitse naoorlogse samenleving. Het boek is verrijkt met veel afbeeldingen van materiële cultuur, monumenten en landschappen, kaarten en historische foto's en het biedt de lezer een onderhoudende blik op veel scheidende en verbindende elementen van Duitsland en de Duitsers tot en met het einde van de 20e eeuw.

'Vor der Baumschattenwand nachts. Aus den Tagebüchern 2007 bis 2015' - Peter Handke

(Berlijn 2018)

Tip van [Thorsten Carstensen](#), gastonderzoeker

Toen de Oostenrijkse schrijver Peter Handke vorig jaar de Nobelprijs voor de Literatuur ontving, ontstond in de Duitstalige media al snel een onverzoenlijk debat over zijn houding in de Joegoslavië-oorlog. De auteur kreeg het verwijt dat hij in meerdere reisessays en interviews de door Serviërs gepleegde oorlogsmisdaden relativeerde. Omdat Handkes literaire werk in het publieke debat over zijn pro-Servishe uitlatingen merkwaardig genoeg buiten beschouwing bleef, werd meestal over het hoofd gezien dat zijn romans, nouvelles en theaterstukken het schrijven een vreedestichtende functie toekennen. En zo zijn politiek en esthetiek juist bij Handke moeilijk van elkaar te scheiden: zijn dwalingen in de ravijnen van de Balkan verliepen parallel met de zoektocht naar een nieuw vredesepos - een schrijven dat zonder conflicten kan en helemaal opgaat in de schoonheid van het alledaagse.

Eigenlijk zijn alle prozateksten van Handke sinds het eind van de jaren zeventig te lezen als pogingen om de mogelijkheden en de grenzen van zo'n manier van episch vertellen te onderzoeken. Veelzeggende inkijkjes in de werkplaats van de dichter bieden daarbij de dagboeken die Handke regelmatig tegelijkertijd met zijn grote literaire expedities publiceert. Ik ben vooral gehecht geraakt aan het laatste dagboek: 'Vor der Baumschattenwand nachts' (2016), een verzameling fragmenten uit Handkes dagboeken van 2007 tot 2015. Het boek is een getuigenis van een leven dat gericht is op het schrijven. Het laat zien dat Handkes aandacht voor de kleuren, geluiden en geuren van het dagelijks leven zijn gelijke in de hedendaagse Duitstalige literatuur niet kent. De dagelijkse aantekeningen zijn het gevolg van de behoefte de wereld niet met abstracte begrippen te verklaren, maar in de vorm van epische waarheden te vertellen. In het tijdperk van de laat-moderne secularisatie is Handkes manier van vertellen over de inbedding van de mens in de lange duur van de natuurdingen het goede nieuws dat aan de wereld moet worden verteld. Maar wie hoort het?

'Schweigeminute' - Siegfried Lenz

(Hamburg 2008)

Tip van [Wiebke Pittlik](#), hoofdredacteur Duitslandweb

Mijn favoriete boek is meestal het laatste boek dat ik heb gelezen: 'Schweigeminute' van Siegfried Lenz in dit geval. Een prachtige kleine vertelling die zich afspeelt aan de kust van Sleeswijk-Holstein. In een decor van vissers, golven, zeilers en stormbrekers beschrijft hoofdpersoon Christian zijn korte verhouding met zijn lerares Engels Stella. Hij blikt terug tijdens de gedenkdienst

op school voor Stella, die is omgekomen op zee. Een teder en kuis liefdesverhaal, door de ogen van een adolescent, waarin tegelijk zo mooi het werk van een steenvisser wordt beschreven en het leven aan de Noord-Duitse kust. Lenz wisselt woorden als *Boje* (boei) en *Böe* (windstoot) in rap tempo af, waardoor ik ook nog een hoop taalplezier heb beleefd. Een fijn en klein vakantieboekje. Omdat alles zeer beschrijvend is en weinig abstract, is het ook goed te lezen voor je literatuurlijst op school.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel:

<https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/39712/dit-zijn-onze-favoriete-duitstalige-boeken>